

Projev vůle podle § 35 občanského zákoníku

Na to, jakou měli účastníci při uzavření smlouvy vůli nebo jaké tu byly další, pro výklad projevu vůle ve smyslu ustanovení § 35 odst.2 obč. zák. rozhodné, skutečnosti, je třeba usuzovat především podle okolností, za nichž byla smlouva uzavřena. Tímto způsobem zjištěná vůle účastníků se při výkladu projevu vůle neprosadí jen, jestliže by byla v rozporu s jazykovým projevem [tedy jen kdyby byla slovy nepochybně vyjádřena jiná (odlišná) vůle účastníků].

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 2964/2006, ze dne 6.11.2007)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyně Ing. B. P., zastoupené advokátkou, proti žalovanému L. C., zastoupeného advokátkou, o neplatnost zástavní smlouvy, vedené u Okresního soudu Brno - venkov pod sp. zn. 7 C 329/2002, o dovolání žalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 11. ledna 2006 č.j. 16 Co 411/2003-70, tak, že rozsudek krajského soudu se zrušuje a věc se vrací Krajskému soudu v Brně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobkyně se žalobou podanou dne 2.5.2002 u Okresního soudu Brno - venkov domáhala, aby bylo určeno, že "Smlouva o zřízení zástavního práva k nemovitostem, kterou byly zastaveny nemovitosti zapsané na LV v katastru nemovitostí Katastrálního úřadu B. - v. v obci Ř. a k.ú. Ř. u B., a to budova čp. 537 objekt bydlení na pozemku parc. č. 113/4, pozemek parc. č. 113/4, pozemek parc. č. 113/3, pozemek parc. č. 113/2 a která byla uzavřena mezi žalovaným L. C., jako zástavním věřitelem, P. Š., jako dlužníkem a Ing. B. P. jako zástavcem dne 20.12.2001", je neplatná. Žalobu zdůvodnila zejména tím, že uvedenou zástavní smlouvou dala do zástavy své nemovitosti za účelem zajištění pohledávky žalovaného ve výši 5.000.000,- Kč za dlužníkem MVDr. P. Š. Žalobkyně považuje zástavní smlouvu, podle níž dosud nebylo vloženo zástavní právo do katastru nemovitostí, za neplatnou, neboť ji uzavřela "pod psychickým nátlakem dlužníka pana Š.", s nímž "v té době žila a který ji vyhrožoval spácháním sebevraždy, pokud neuzavře zástavní smlouvu s jeho věřiteli", přičemž "se dalo předpokládat, že pod tlakem okolností je schopen takový čin spáchat". Zástavní smlouva je navíc neurčitá, neboť v čl. II se uvádí, že slouží k "zajištění pohledávky žalovaného vzniklé ze Smlouvy o zajišťovacím převodu práva k cenným papírům ze dne 1.11.2001, uzavřené mezi zástavním věřitelem a dlužníkem, znějícím na dlužnou částku 5.000.000,- Kč", zatímco v čl. IV odst.1 smlouvy je údaj o tom, že "smluvní strany se dohodly, že pokud splatná zajišťovaná pohledávka nebo její splatná část nebude řádně a včas v souladu se smlouvou o půjčce ze 01.03.1999 dlužníkem zaplacená, je zástavní věřitel oprávněn k uspokojení této zajišťované pohledávky prodat jménem zástavce zastavenou nemovitost sám nebo veřejnou dražbou"; nejednoznačnost obsahu zástavní smlouvy "nelze odstranit a překlenout ani výkladem dle § 35 občanského zákoníku".

Okresní soud Brno - venkov rozsudkem ze dne 4.6.2003 č.j. 7 C 329/2002-43 žalobu zamítl a rozhodl, že žalobkyně je povinna zaplatit žalovanému na náhradě nákladů řízení 10.225,- Kč k rukám advokátky poté, co dovedl, že žalobkyně má na požadovaném určení naléhavý právní zájem (řízení o vklad zástavního práva do katastru nemovitostí dosud nebylo skončeno), soud prvního stupně dospěl k závěru, že je dán nedostatek pasivní věcné legitimity, neboť "žalovaný MVDr. Š. nebyl označen jako žalovaný 2)". Námitku žalobkyně o neplatnosti zástavní smlouvy z důvodu její neurčitosti soud prvního stupně odmítl s odůvodněním, že "z obsahu smlouvy a okolností uzavření smlouvy jasně

vyplývá, že v případě realizace smlouvy by bylo všem zúčastněným zřejmé, o zajištění jaké pohledávky se jedná", když MVDr. Š. i žalovaný "si byli vědomi obsahu a všech náležitostí smlouvy o zajišťovacím převodu práva k cenným papírům ze dne 1.11.2001 i smlouvy o půjčce ze dne 1.3.1999". Ohledně "svobodné vůle žalobkyně s uzavřením zástavní smlouvy" soud prvního stupně dovedl, že sice "měla být narušena bezprávnou výhrůžkou MVDr. Š., že, pokud žalobkyně svědkovi nepomůže, spáchá sebevraždu" a "její citovou vazbou k MVDr. Š.", avšak "nejednalo se o takovou intenzitu, aby bylo možno vyslovit absolutní neplatnost smlouvy", když žalobkyně "si musela být vědoma všech právních důsledků spojených s uzavřením smluv" a její "lidská snaha pomoci MVDr. Š. nemůže jít k tíži žalovaného".

K odvolání žalobkyně Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 11.1.2006 č.j. 16 Co 411/2003-70 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobě vyhověl; současně rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů 23.600,- Kč k rukám advokátky. Odvolací soud shodně se soudem prvního stupně dovedl, že žalobkyně má na požadovaném určení náležitý právní zájem [§ 80 písm.c) o.s.ř.]. Vzhledem k tomu, že účastníky zástavní smlouvy jsou "zástavní věřitel, tedy věřitel obligační", a "zástavce, který nemusí být totožný s obligačním dlužníkem", a nikoliv také "obligační dlužník", nemůže být dán na straně žalovaného nedostatek věcné legitimace, neboť dlužník MVDr. Š. "neměl být rovněž osobou žalovaného". Na základě skutkových zjištění soudu prvního stupně odvolací soud dovedl, že z obsahu zástavní smlouvy "není zřejmé, jakou pohledávku zástavního věřitele - žalovaného v tomto řízení má zástavní smlouva zajišťovat". Poukázal v této souvislosti na odlišné vymezení zajišťované pohledávky v čl. II a v čl. IV odst.1 zástavní smlouvy a uzavřel, že - i když se čl. IV smlouvy "týká realizace zástavy, nicméně právě v citované části tohoto článku je zmiňována smlouva o půjčce ze dne 1.3.1999 a není tudíž jasné, kdy by měla nastat realizace zástavy" - vyjádřený "projev vůle je po stránce jazykové srozumitelný", ale není určitý, přičemž "neurčitost obsahu nelze odstranit a překlenout ani za použití výkladových pravidel"; vzhledem k tomu, že zástavní smlouva má stanovenou pod sankcí neplatnosti písemnou formu, musí "určitost obsahu projevu vůle vyplývat z textu listiny, na které je tento projev vůle zaznamenán, nestačí, je-li smluvním stranám jasné, co je předmětem smlouvy, není-li to objektivně seznatelné osobám, které smluvní stranou nejsou". Protože zástavní smlouva je neplatná podle ustanovení § 37 odst.1 občanského zákoníku pro neurčitost, považoval odvolací soud za nadbytečné zabývat se dalšími okolnostmi, zejména tvrzenou nesvobodou právního úkonu.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání. Namítá v první řadě, že účastníky zástavní smlouvy ze dne 20.12.2000 (správně ze dne 20.12.2001) byl kromě účastníků řízení též MVDr. Š., že smlouva vyžadovala "k realizaci některých svých ustanovení účastenství a souhlas dlužníka" a že "v řízení o určení platnosti či neplatnosti smlouvy může být žalobě vyhověno", jen jestliže "se řízení účastní všichni účastníci napadeného právního úkonu (smlouvy), popřípadě jejich právní nástupci". Ve vztahu k určitosti zástavní smlouvy žalovaný dovozuje, že v čl. II se zajištěná pohledávka "definuje dostatečně srozumitelně a určitě", když "se odkazuje na uzavřenou Smlouvu o zajišťovacím převodu práva k cenným papírům ze dne 1.11.2001 a uvádí částku 5.000.000,- Kč". Nic na tom nemění ani obsah čl. IV odst.1 zástavní smlouvy, neboť "ujednání o realizaci zástavy není podstatnou náležitostí zástavní smlouvy" a "způsobuje to sice určité nejasnosti v otázce splatnosti zajištěné pohledávky, ale nemá to vliv na existenci zástavní smlouvy". Žalovaný dále vyslovuje souhlas se závěry soudu prvního stupně o tom, že jednání žalobkyně "pod vlivem citové náklonnosti k MVDr. Š." nepředstavuje bezprávnou výhrůžku, ale pohnutku "jejího konání, která na platnost právních úkonů nemá vliv". Žalovaný navrhl, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a aby mu věc vrátil k dalšímu řízení.

Žalobkyně navrhla, aby dovolací soud dovolání zamítl. Uvedla, že ze zástavní smlouvy vznikají práva a povinnosti "toliko zástavci a zástavnímu věřiteli" a že proto je ve věci pasivně věcně legitimován jen žalovaný jako zástavní věřitel. Žalobkyně souhlasí se závěrem odvolacího soudu o tom, že

zástavní smlouva je pro neurčitost neplatná, a zdůrazňuje, že spornou zástavní smlouvu "nepodepsala svobodně, ale pod nátlakem, který na ni po delší dobu vyvíjel dlužník MVDr. Š.", přičemž "tyto bezprávní výhrůžky v ní vyvolaly obavu a strach o život pro ní velmi blízkého člověka".

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř. a že jde o dovolání přípustné podle ustanovení § 237 odst.1 písm.a) o.s.ř., přezkoumal rozsudek odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o.s.ř. bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je zčásti opodstatněné.

Platnost zástavní smlouvy ze dne 20.12.2001 je třeba i v současné době posuzovat podle právních předpisů účinných v době jejího uzavření, a to zejména podle zákona č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník, ve znění zákonů č. [58/1969](#) Sb., č. [131/1982](#) Sb., č. [94/1988](#) Sb., č. [188/1988](#) Sb., č. [87/1990](#) Sb., č. [105/1990](#) Sb., č. [116/1990](#) Sb., č. [87/1991](#) Sb., č. [509/1991](#) Sb., č. [264/1992](#) Sb., č. [267/1994](#) Sb., č. [104/1995](#) Sb., č. [118/1995](#) Sb., č. [89/1996](#) Sb., č. [94/1996](#) Sb., č. [227/1997](#) Sb., č. [91/1998](#) Sb., č. [165/1998](#) Sb., č. [159/1999](#) Sb., č. [363/1999](#) Sb., č. [27/2000](#) Sb., č. [103/2000](#) Sb., č. [227/2000](#) Sb., č. [367/2000](#) Sb. a č. [229/2001](#) Sb., tedy podle občanského zákoníku ve znění účinném do 31.12.2001 (dále jen "obč. zák.") [srov. Čl. IV bod 1. zákona č. [317/2001](#) Sb.].

Podle ustanovení § 152 obč. zák. zástavní právo slouží k zajištění pohledávky pro případ, že dluh, který jí odpovídá, nebude včas splněn s tím, že v tomto případě lze dosáhnout uspokojení ze zástavy.

Podle ustanovení § 156 odst.1 obč. zák. zástavní právo vzniká na základě písemné smlouvy (§ 552 obč. zák.), soudem schválené dohody o vypořádání dědictví nebo na základě rozhodnutí soudu nebo správního úřadu; zástavní právo může vzniknout také ze zákona.

Podle ustanovení § 156 odst.2 obč. zák. zástavní smlouva musí obsahovat označení zástavy a pohledávky, kterou zástava zajišťuje.

Podle ustanovení § 157 odst.1 obč. zák. zástavní právo k nemovitosti vzniká vkladem do katastru nemovitostí, pokud zákon nestanoví jinak. Podle § 157 odst.2 obč. zák. u nemovitostí, které nejsou předmětem evidence v katastru nemovitostí, vzniká zástavní právo okamžikem účinnosti zástavní smlouvy.

Při vzniku zástavního práva k nemovitosti na základě smlouvy je třeba rozlišovat právní důvod nabytí zástavního práva (titulus acquirendi) a právní způsob jeho nabytí (modus acquirendi). Zástavní smlouva představuje tzv. titulus acquirendi. I když z takové smlouvy vznikají jejím účastníkům práva a povinnosti, ke vzniku zástavního práva podle ní ještě nedochází; ten nastává (modus acquirendi) až vkladem zástavního práva do katastru nemovitostí provedeným na základě pravomocného rozhodnutí katastrálního úřadu o jeho povolení, který má právní účinky ke dni, kdy návrh na vklad byl doručen katastrálnímu úřadu, nebo účinností zástavní smlouvy, zřizuje-li se zástavní právo k nemovitostem, které nejsou předmětem evidence v katastru nemovitostí.

Účastníky zástavní smlouvy jsou - jak vyplývá z vymezení jejich podstatných náležitostí a z účelu (funkce) zástavního práva podle ní zřizovaného - ten, jehož pohledávka má být zajištěna zástavním právem podle smlouvy zřízeným (zástavní věřitel), a ten, kdo poskytuje k zajištění věřitelovy pohledávky zástavu (zástavce). Osoba, která má dluh odpovídající zajišťované pohledávce (obligační dlužník), jakož i vlastník (majitel) zástavy (zástavní dlužník), nejsou účastníky zástavní smlouvy, neboť se v ní o jejich práva a povinnosti nejedná; právní účinky vůči nim má zástavní smlouva jen v případech stanovených zákonem.

S dovolatelem lze souhlasit v tom, že podle ustálené judikatury soudů lze vyhovět žalobě o určení

platnosti nebo neplatnosti právního úkonu (smlouvy) jen tehdy, jestliže se řízení účastní (na straně žalobce nebo žalovaného) všichni účastníci napadeného právního úkonu (smlouvy), popřípadě jejich právní nástupci (srov. například právní názor vyslovený v rozsudku býv. Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.2.1988 sp. zn. 3 Cz 61/87, který byl uveřejněn pod č. 36 v Bulletinu býv. Nejvyššího soudu ČR, roč. 1988).

V projednávané věci jsou účastníky řízení ti, kdo uzavřeli zástavní smlouvu ze dne 20.12.2001 jako zástavní věřitel (žalovaný) a jako zástavce (žalobkyně), tedy oba účastníci zástavní smlouvy. Okolnost, že k zástavní smlouvě byl jejími účastníky přibrán jako "vedlejší účastník" dlužník zajišťované pohledávky (obligační dlužník) MVDr. P. Š., nic nemění na závěru, že se řízení zúčastnili oba (všichni) účastníci napadené smlouvy, neboť o právech a povinnostech obligačního dlužníka se v zástavní smlouvě nejednalo (nemohlo jednat) a jeho "vedlejší" účast na smlouvě nemá (nemůže mít) vliv na právní postavení zástavního věřitele a zástavce. Odvolací soud tedy v souladu se zákonem dospěl k závěru, že není dán nedostatek věcné legitimace z důvodu, že se účastníkem řízení nestal také obligační dlužník MVDr. P. Š.

Podle ustanovení § 37 odst.1 obč. zák. právní úkon musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně; jinak je neplatný.

Podle ustanovení § 35 odst.2 obč. zák. právní úkony vyjádřené slovy je třeba vykládat nejenom podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem.

Zajišťovaná pohledávka musí být v zástavní smlouvě identifikována mimo jiné dostatečně určitě, tj. tak, aby nebyla zaměnitelná s jinou pohledávkou zástavního věřitele za stejným dlužníkem a aby také účastníkům zástavní smlouvy bylo zřejmé, jaká pohledávka se zástavním právem zajišťuje. Vznikne-li pochybnost o obsahu zástavní smlouvy z hlediska její určitosti, je třeba se pokusit pomocí výkladu právního úkonu o odstranění takové nejasnosti. Podle ustálené judikatury soudů výklad právního úkonu může směřovat jen k objasnění toho, co v něm bylo projevováno, a vůle jednatelů se při výkladu právního úkonu vyjádřené slovy uplatní, jen není-li v rozporu s jazykovým projevem; tato pravidla se použijí i při výkladu písemného právního úkonu, včetně takového, který lze platně učinit jen písemně. V případě, že nejasnost právního úkonu nelze odstranit ani pomocí výkladu projevu vůle, je právní úkon neplatný (§ 37 odst.1 občanského zákoníku). Pomocí výkladu právního úkonu přitom není dovoleno měnit smysl a obsah jinak jasného právního úkonu.

V projednávané věci se v zástavní smlouvě ze dne 20.12.2001 ve vztahu k "pohledávce, kterou zástava zajišťuje", uvádí jednak to, že se zástavní právo zřizuje k zajištění "pohledávky zástavního věřitele za dlužníkem zajišťované pohledávky na úhradu jistiny a příslušenství ze Smlouvy o zajišťovacím převodu práva k cenným papírům ze dne 1.11.2001 uzavřené mezi zástavním věřitelem a dlužníkem znějící na dlužnou částku 5.000.000,- Kč" (Čl. II smlouvy), a jednak to, že zástavní věřitel "je oprávněn prodat jménem zástavce zastavenou nemovitost sám nebo veřejnou dražbou", jestliže "splatná zajišťovaná pohledávka nebo její splatná část nebude řádně a včas v souladu se Smlouvou o půjčce ze dne 1.3.1999 dlužníkem zaplácena" (Čl. IV bod 1 smlouvy).

Je nepochybné, že obsah zástavní smlouvy ze dne 20.12.2001 není zcela jednoznačný a že sám o sobě spolehlivě nepostačuje k označení pohledávky, kterou mělo jí zřizované zástavní právo zabezpečovat, když zajišťovaná pohledávka byla současně (v Čl. II a IV bodě 1 smlouvy) identifikována prostřednictvím Smlouvy o zajišťovacím převodu práva k cenným papírům ze dne 1.11.2001 a Smlouvy o půjčce ze dne 1.3.1999. S názorem odvolacího soudu, že by nejasnost vymezení zajišťované pohledávky nebylo možné odstranit pomocí výkladu projevu vůle, však nelze (zatím) souhlasit.

Smlouvu jakožto projev vůle je třeba vykládat - jak vyplývá z výše citovaného ustanovení § 35 odst.2 obč. zák. - nejen podle jazykového vyjádření použitého ve smlouvě, ale i podle dalších skutečností, zejména podle vůle účastníků smlouvy, není-li tato vůle v rozporu s použitým jazykovým projevem. Při posuzování vůle účastníků zástavní smlouvy ze dne 20.12.2001 měl odvolací soud kromě jiného přihlídnout k tomu, že ze Smlouvy o zajišťovacím převodu práva k cenným papírům ze dne 1.11.2001 nemohla zástavnímu věřiteli (žalovanému) žádná pohledávka vzniknout, neboť jde o právní prostředek zajištění jiné pohledávky (srov. § 553 obč. zák.), jakož i k tomu, že - jak vyšlo za řízení před soudy najevo - uvedenou smlouvou převedl obligační dlužník na žalovaného "25 ks kmenových veřejně neobchodovatelných akcií společnosti A. a.s., vydaných v listinné podobě na majitele vedených pod čísly v tomto číselném označení 000076 až 000100, emise 1" k zajištění pohledávky žalovaného "ve výši 5.000.000,- Kč na jistině a k tomu příslušného úroku ve výši 10% p.a." (dlužník současně svůj dluh ve smyslu § 558 obč. zák. uznal) s tím, že "tato smlouva zaniká v okamžiku", kdy dlužník "řádně splatí své závazky". Protože ze Smlouvy o zajišťovacím převodu práva k cenným papírům ze dne 1.11.2001 nemohla žalovanému žádná pohledávka vzniknout, mělo být při výkladu zástavní smlouvy ze dne 20.12.2001 zvažováno i to, zda vůle účastníků nesměřovala také k tomu, aby zřízeným zástavním právem a Smlouvou o zajišťovacím převodu práva k cenným papírům ze dne 1.11.2001 byla zajištěna stejná pohledávka (pohledávka ze smlouvy o půjčce ze dne 1.3.1999), a zda soudy zjištěný "rozpor" mezi Čl. II a Čl. IV bod 1 zástavní smlouvy ze dne 20.12.2001 není z tohoto důvodu jen "zdánlivý". Uvedené posouzení nelze odmítat s odůvodněním, že "určitost obsahu projevu vůle musí vyplývat z textu listiny, na které je tento projev vůle zaznamenán". Odvolací soud totiž nebere náležitě v úvahu, že "z textu listiny" může vyplývat pouze použité "jazykové vyjádření" a nikoliv také vůle účastníků nebo další rozhodné skutečnosti; na to, jakou měli účastníci při uzavření vůli nebo jaké tu byly další pro výklad projevu vůle ve smyslu ustanovení § 35 odst.2 obč. zák. rozhodné skutečnosti, je třeba usuzovat především podle okolností, za nichž byla smlouva uzavřena, a tímto způsobem zjištěná vůle účastníků se při výkladu projevu vůle neprosadí, jen jestliže by byla v rozporu s jazykovým projevem [tedy jen kdyby byla slovy nepochybně vyjádřena jiná (odlišná) vůle účastníků].

Odvolací soud v projednávané věci uvedeným způsobem nepostupoval. Nemůže proto obstát jeho závěr, že by zástavní smlouva ze dne 20.12.2001 byla pro neurčitost vymezení zajišťované pohledávky neplatná podle ustanovení § 37 odst.1 obč. zák.

Dovolatel dále dovozuje, že jednání žalobkyně "pod vlivem citové náklonnosti k MVDr. Š." nepředstavuje bezprávnou výhrůžku a že tedy zástavní smlouva ze dne 20.12.2001 nemůže být neplatným právním úkonem pro nedostatek svobodné vůle žalobkyně. Odvolací soud - jak vyplývá z odůvodnění napadeného rozsudku - se žalobkyní tvrzenou nesvobodou při uzavření smlouvy nezabýval, neboť vycházel z právního názoru, že smlouva je neplatná z jiného důvodu (pro neurčitost projevu vůle). Protože dovolatelem namítané okolnosti nebyly pro rozsudek odvolacího soudu rozhodující (významné), nelze jimi ani zpochybňovat jeho správnost. K námitkám dovolatele v tomto směru proto dovolací soud nepřihlížel.

Protože rozsudek odvolacího soudu není správný, Nejvyšší soud České republiky jej podle ustanovení § 243b odst. 2 části věty za středníkem o.s.ř. zrušil a věc podle ustanovení § 243b odst. 3 věty první o.s.ř. vrátil Krajskému soudu v Brně k dalšímu řízení.

Další články:

- [Náležitě odůvodnění jako procesní záruka \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Poučení účastníka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Právní otázka \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Moderace nákladů](#)
- [Dovolání](#)
- [Procesní společenství účastníků](#)
- [Pracovní poměr](#)
- [Pracovní poměr](#)
- [Odpovědnost za škodu](#)
- [Konkurs \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)